

«Я НЕ ДАМ ВАМ ПРОПАСТИ БЕЗСЛАДНО...»

Так починається один із розділів книги спогадів «Тисяча доріг» активного учасника повстанського руху на Рівненщині в роки Другої світової війни, бійця УПА Марії Савчин, псевдо «Марічка». А трохи далі читаємо: «...і втомлену душу огортав спокій, яким нагороджує людину свідомість того, що вона виконала свій обов'язок і прожила по правді. Заспокойся, моє серце». Ця книга видана в серії «Літопис УПА» об'ємом майже 600 сторінок, займає весь 28 том.

Марія була дружиною провідника ОУН Закарпатського краю, а згодом — Волині Василя Галаса — «Орлана», який діяв, зокрема, на території Гощанського та суміжних районів Рівненщини впродовж двох років. Її спогади — щира сповідь і роздуми про ті часи, данина шани загиним друзям, адресовані новому поколінню україн-

ців. Марія Савчин постійно перебувала поряд свого чоловіка в його підпільній, вкрай небезпечній діяльності. Вона друкувала для нього на машинці звіти, статті, доручення, інструкції, складала карти, була присутня при зустрічах «Орлана» з керівниками повстанців. А ще виконувала особливі завдання як зв'язкова. Маючи незакінчену вищу освіту, Марія редагувала та розмножувала статті чоловіка, працювала медсестрою біля поранених бійців.

Після майже дев'ятилітньої небезпечної роботи в підпіллі в 1953-му Марія, Василь та декілька їх побратимів намагались вийти лісовими стежками за кордон, на Захід, але були схоплені енкавєєвцями, яким їх виказав зрадник. Досі вважають вони чудом, що їм зберегли життя. «Марічка» і «Орлан» за час повстанського руху дали

життя двом синам. Старший Зенон залишився назавжди жити в Польщі. Втікаючи від поліції, мати вистрибнула з другого поверху будинку, уникла переслідування і з тих пір сина більше не бачила. І досі доля його невідома. Молодший Петрусь виховувався з батьком, нині живе в Києві, як і «Орлан». Сама Марія Савчин давно живе в Торонто (Канада), куди її відправили радянські розвідники КДБ для співпраці з ними, на яку Марія нібито погодилася, аби врятувати рідних від жорстокої розправи. Відтак на довгі роки і десятиліття Марія та Василь розлучились.

А їх зустріч стала можливою і відбулась аж у 1995 році на I Всесвітньому форумі українців у Києві завдяки допомозі товариства «Просвіта» і особисто поета Павла Мовчана, який особисто знає Василя Галаса. Про цю зустріч розповів мені та іншим жителям села Пустомити сам Василь — «Орлан», який нещодавно приїжджав з Києва побачити наше та навколишні села Матіївку, Малатин, Совпу, Кам'янку, де пройшла його бойова молодість, а водночас і попроситись з цим краєм на схилі літ. «Орлан» зустрічався з побратимами по боротьбі, їх дітьми, ходив місцями розташування крівок повстанців, розповідав, як, коли і хто в них загинув. Згадав, зокрема, як в одній з крівок біля Матіївки були закладані гранати і загинули студенти

львівських вузів-бійці УПА.

Старий, з ознаками зів'ялої краси, середнього зросту, інтелігентної поведінки чоловік з невимовним смутком говорив про кохану Марічку: «Мені себе не жаль, адже я живу з сином, нашим сином, на своїй землі, чую свою мову, відвідую церкву, де ми вінчались обоє. А моя Марічка живе лише спогадами там, за океаном, на чужині. Щастя її в тому, що вона знала про це, що вона змогла видати таку книгу. І я дякував їй за працю над спогадами і просив у неї прощення за те, що колись узяв її з собою, зустрівши на стежках повстанської боротьби».

Книга М.Савчин «Тисяча доріг» закінчується їх останньою зустріччю перед відправкою її за кордон, в Канаду, у далекому 1953-му. Марії та Василю дали побачити тоді сина Петрусю, але тільки здалеку, без права розмовляти з ним. А сьогодні Петрусю за 50 років, він має онука Зенона, названого на честь брата, якого ще не бачила Марія, але вже знає про його існування. Так щасливо наздогнала радість її на схилі літ. А ще — честь згадати бойових побратимів в щирій розповіді про них, про їх мужню боротьбу, про кохання і смерть, яку вони зустрічали відкрито, бо вмирали за рідну Україну.

Кожен розділ книги починає епіграф з творів визначних поетів-патріотів: В.Стуса, Л.Костенко та інших.

Днями мої родичі, подружжя Пилипеїв з Пустомит, в обійсті яких колись знайшла притулок зв'язкова УПА зі Львова «Марічка», отримали листівку з *далекої Канади, де, зокрема, є такі слова: «Бережіть нашу святу Незалежність, щоб наші онуки не були чужими на своїй землі, щоб їх діти мали омріяне нами майбутнє».*

Марія СЕНЮХ,
педагог.
с. Пустомити.